

Suodenniemi-tyyppisistä paikannimistä

Virittäjässä 1951 s. 394—406 esitin kirjoituksessa »*māden*-tyyppinen mon. genetiivi» mm. joukon länsisuomalaisia yhdyspaikannimiä, joiden määräiteosa on tai voi olla substantiivin yksikkövirtaloon perustuva mon. genetiivi. Artikkelini ilmestymisen jälkeen olen huomannut näitä nimiä jonkin verran lisää. Vaikka on luultavaa, että Suomen nimiarkiston tehokas keruutyö vielä tuo tähän kuuluvaa uutta ainesta kentältä ja arkistoista (esim. Maanmittaushallituksen arkistosta), lienee kokoelmani jo nyt sen laajuinen, että se ja sitä havainnollistava levikkikartta kannattaa julkaista. Seuraavassa luettelossa mainitaan yksitavuisien substantiivien aakosjärjestyystä noudattaen kaikki nimistöistä löytämäni yksikkövirtaloiiset mon. genetiivin tapaukset, siis sekä uudet että ne, jotka olen esittänyt aikaisemmin (Virittäjässä 1951, LYSMÄH I—II 1946, 1957 ja dentaalispirantti-tutkimuksesani = SDESM v. 1958). — Mukaan ei ole otettu ruotsinkielisen Pohjanmaan pitäjännimiä Maalahti (ruots. Malax) ja Munsala (joiden alkuosan on arveltu palautuvan *Maaden-* ja *Muuden-*muotoihin), koska mainitut nimet on ilmeisesti selitettävä toisin, ks. Vir. 1951 s. 396—399.

maa

1. Eurajoen kylännimi Maade, murteessa *Maade* ja *Maadenkylä* tai *Maade* ja *Maadenkylä* tai nykyään tav. *Maare* ja *Maarenkylä* (omat mp:t). Maadenkylä ja elliptinen Maade ovat nähtävästi olleet rinnakkaisasuina kauan käytännössä. Eräästä v:lta 1511 olevasta asiakirjasta on tavattu sekä Matz Michelson *Madekijle* (luettava: *Maade(n)kylä*) että Oloff Andersson *Madeld*.¹ Samaa nimiryvästä ovat vielä Eurajoen *Maadenalho* t. *Maadenalho* (J. Jaakkola 1909) ja *Maden puolinen vainio* v. 1813 (Lavilan rusthollin pelto, MHA A 8 14/5).

2. Rauman mlk:ssa pellon nimi *Made Vaijnio* 1796 (Vermuntilan kylässä, MHA A 40 1/8). Nimen nykyasua ei ole saatu talteen.

3. Pyhänrannan Kuuselassa viljelysmaan nimi *Maadevaini* (Yrjö Lindqvist 1926—27).

4. Pirkkalan Naistenmatkan kylässä *Maalempää* (Ollilan talon niitty, oma mp.). Isonjaon toimituskirjoissa sama pirkkalalainen nimi on kirjoitettu seuraavasti: (Naistenmatkan kylän) *Malenpä Moisio* 1763 (MHA H 7 12/5 ja 28/8), (Haikan kylän) *Malenpä* 1762 (MHA H 5 4/4) ja (Sankilan kylän) *Madenpä* 1775 (MHA

¹ Tämän Eurajoen kirkonarkistosta löydetyn asiakirjan nimimuodot on maininnut Jalmari Jaakkola v:lta 1909 olevassa Eurajoen paikannimien kokoelmassa, s.v. Maade.

H 7 12/13). Mainittu paikannimi, jossa *t*:n heikon asteen edustajana yhä edelleen on »hämäläinen *l*», on siis säästynyt Pirkkalan murteessa ehkä 1700-luvulla tapahtuneelta *r*-kantaan siirtymiseltä.

5. Kalvolan Heinun kylässä niitty *Madenpärsä* 1778 (MHA H 32 2/18, 2/22). Nimeä ei ole SN:n kokoelmissa.

6. Hl. Koskelta rajapaikan nimi *Madenlachde* 1470 (1685). Ks. Vir. 1951 s. 396.

7. Jämsän Juokslahden kylässä pienehkön järven nimi *Moahijjärvi* (virall. Maahinjärvi). Vuosilta 1751—1752 olevissa kartoissa, joita säilytetään Tukholman Sota-arkistossa², järven nimi on kirjoitettu *Maen Iervi*, ehkä luettava: *Maa(h)enjärvi*. Maahinjärven rannalla on (Vanhan) Maahin talo, jonka nimi samoissa kartoissa on kirjoitettu *Vanha Maen* ja *Mahi*. Suomen Asutuksen Yleisluettelon (H33) mukaan talonnimi Maahi (Lahnamäen kylästä) esiintyy maakirjoissa ensimmäisen kerran v. 1705, jolloin — samoin kuin seuraavina vuosina — se on kirjoitettu *Mahj*. Itse talo on kuitenkin paljon vanhempi, sillä jo v:n 1539 maakirjassa mainitaan sen isäntä Heikki Niilonpoika.³ Mahdollisesti tämän järvennimen määriteosan on edellytettävä olleen *maa*-sanana yksikkövirtaloon perustuva mon. genetiivi **Maaðen-*, joka savolaisten puheessa kehittyi *Maahen*-asukseksi. Maahenjärvi-muodon alkuosasta taas on *e*-virtaloisten nominien mallin mukaan abstrahoitu nominatiivi *Maahi*. — Olettamus **Maaðen-* > *Maahen-* jää kyllä jossakin määrin epävarmaksi. Varovaisuuteen kehottaa ennen muuta se seikka, että Jämsän nykymurteessa on *maijen*, *puijen* (eikä *maihen*, *puihen*). Savolaisen *maihen*-tyypin alue ulottuu kuitenkin lähelle. Mahdollisesti savolaisten uudisasukkaiden mukana tuli Jämsän seuduille *h*:llistakin edustusta. Olettamuksen tueksi voidaan mainita esim. se, että Multialta, jonka nykymurre niin ikään on *maijen*, *puijen* -muotojen kannalla, on isonjaon toimituskirjoissa kaskennimi *Sulkupuihenmäki* 1804 (MHA E 51 12/8). Jämsän Maahinjärven nimeä tulkittaessa olisi pidettävä silmällä myös muita *Maahi*-nimiä (niitä on esim. Kemin Ilmolan Maahi-nimiryväs).

puu

8. Messukylässä ollut talo Puodenniemi, jonka kirjoitusmuodot 1500-luvulla ovat olleet *Pudhenniemi*, *Pudenemi*, *Pudenniemi*, *Pudeniemi*. Ks. LYSMÄH I s. 153.

pyy

9. Jämijärven Pyyön-alkuiset nimet. Tähän nimiryppäeseen kuuluvat Pyylöniemen kylän vanhat kirjoitustavat viittaavat määriteosaan **Pyyðen-*. Ks. Vir. 1951 s. 399.

² Karttojen fotostaattikopiot sain nähdäkseni kesällä 1952 tohtori Lauri Kuusanmäen luona. Aiheen niiden tarkasteluun antoi LK:n artikkeli »Vanhojen karttojen ääressä» (yli-painos Jyväskylän Sanomista 8.—10. 3. 1952), missä myös kirjoitustapa *Maen Iervi* mainitaan.

³ Seppo Suvanto, Suur-Jämsän historia I s. 121.

10. Kokemäeltä Mustassakirjassa mainittu *Pydheierffve* 1455, joka voisi viitata lukutapaan **Pyödenjärve*-. Ks. Vir. 1951 s. 399—400.

pää

11. Vesilahden Laukossa niemennimi Päidenniemi, jonka kansanomaisiksi muodoiksi nimestäjät ovat ilmoittaneet seuraavia: *Pääräniemi*, myös *Pääreniemi* (E. Rosenberg 1916), *Pääräänniemi* (A. Vesikivi 1910) ja *Päreänniämi* t. *Pääräänniämi* (S. I. Söyrinki 1911). Kyseinen Laukon pohjoispuolella oleva niemi, joka erottaa Pyhäjärven Vakkalanselän ja Säijänselän vedet, on kansantarun mukaan »se paikka, josta Klaus Kurki järveen ajoi» (A. Vesikivi 1910). Lönnrot mainitsee v:lta 1841 olevassa Hämeenkyrön matkan kuvauksessaan tämän Laukon kartanon alueella olevan niemennimen muodossa Päidenniemi.⁴ Ainoa muoto, johon nimennimen monet murreasut ovat palautettavissa luontevasti, on *Päärenniemi*. Sen jälkeen kun nimennimen varhaisasu Päidenniemi muotokategoriassaan yksinäiseksi jäätyään ei enää ollut nimennimen tarvitsijoiden motivoitavissa, on nimennimen kansanomaisen käytännön pysynyt labiilina.

suo

12. Ruskon pitäjässä Hujalan kylässä *Hujatsuorenmäki* (vuori keskellä Hujalan kylää, A. Rindell 1915).

13. Luvian Niemen kylässä *Soden kari* 1785 (Sörsundin niitty, MHA A 17 6/19).

14. Varsinais-Suomen ja Hämeen vanhalla maakuntarajalla Somerniemen ja Nummen välinen rajapaikka **Suodentaipale* (asiakirjamuotoja: *Sudentaipale* 1679, *Suodentaipale* eller *Svonkanda* 1703). Ks. Vir. 1951 s. 400—401.

15. Mellilän Vähänperän kylässä *Suoden Saari* 1779 (niitty, MHA A 61 4/7). Kyseinen n. 3 ha:n suuruinen »saari», joka vuosisadan vaihteessa raivattiin niitystä pelloksi, tunnetaan paikkakunnalla (Vähänperän kylän ns. Krookinkulmalla) nykyään nimellä *Suanisaari*.⁵

16. Tyrvästä on isonjaon karttaselityksissä niityn nimi *Suodenoja* 1759 ja 1792 (Lousajan kylän Härmän talon arkistossa) sekä 1793 (MHA A 106 8/30). Nimi on jo melkein unohtunut. Monien turhien kyselyjen jälkeen tuli vihdoinkin positiivinen tieto: muuan 70-vuotias Lousajan kylän synnyntäin muisti isänsä Juhon Heikki Haron käyttäneen niitystä, jossa tiedonantajakin oli nuorena käynyt töissä, nimeä *Suarenoja*. Mainittu niittyalue sijaitsee Lickoveden rannalla n. kilometrin päässä Vammalan kaupungin nykyisestä rajasta, ja se on kuulunut ainakin kahden talon (Haron ja Vähän Käen, myöh. Härmän) omistukseen. Mitään luonnon-

⁴ Elias Lönnrotin matkat II s. 40.

⁵ Tiedon Suodensaaren nyky muodosta hankki minulle Sanakirjasäätiön Mellilän murre-tietojen lähettäjä Siiri Salminen (kirje 12. 11. 1958).

ojaa ei paikalla enää ole, mutta kylläkin (Haron ja Härmän talojen välillä) tavalista suurempi pellonoja, joka voi olla jäännös entisestä luonnonpurosta.^{5a}

17. Karkun ns. Rantakunnan puolella Palvialan kylässä niityn nimi *Suodenperä* 1796 (MHA A 28 1/30), *Suoden perä* 1799 (isonjaon toimituskirjoissa, säil. Palvialan Harsun talossa). Nimi on samoissa asiakirjoissa kirjoitettu myös *Soidenperä* 1796 (MHA A 28 1/30, viidesti näin), *Soiden perä* 1791, 1792, 1799 (maitutissa talon arkistossa).

18. Suoniemen pitäjän (aikaisemmin Karkkuun kuuluneen kylän) nimien 1500-luvun kirjoitustavoista muuttamat ovat **Suoden*-alkuisia: *Sodhennemi* 1565, *Sodenniemi* 1567, *Sodeniemi* 1571, *Sodhennemij* 1570, *Suodhennemis* 1569, *Sodennemi* 1574, *sodeniemen* 1559, mutta enimmäkseen Suo-alkuisia. Ks. LYSMÄH I s. 152—153. Asiakirjamuotojen osoittamasta kahtalaisuudesta Suodenniemi ~ Suoniemi on vaikea sanoa, onko kysymyksessä vanha rinnakkaisuus vai onko Suodenniemi vanhempi nimiasu, jonka sitten Suoniemi syrjäytti uuden ajan alussa.

19. Mouhijärvellä nimiryväs *Suodenjoki* 1785, 1788, 1796 ja siihen kuuluva *Suodenjoen nitu*, *Suodejoen nitu* 1789. Ks. LYSMÄH I s. 153. Nimi lienee sama kuin Arvo Laron 1932 Mouhijärven Irolan kylästä merkitsemä *Suarjoen nitut* (NA), joka edellyttäneekään aikaisempaa muotoa *Suarenjoen*.

20. Suodenniemellä seuraava nimiryväs: pitäjän ja kylän nimi Suodenniemi (paikkakunnalla tav. *Suarenniämi*, myös *Suareniämi*), S:n kylässä oleva Suodenjärvi (murt. *Suarejjärvi*) ja siitä lähtevä joki Suodenjoki (murt. *Suarejjoki*). Suodenniemi-muodon kannalla ovat myös nimen vanhimmat kirjoitustavat, ks. LYSMÄH I s. 152.

21. Laviassa seuraava nimiryväs: järven nimi (myös sen lähellä olevan talon nimi) Suodenjärvi (murt. *Suarejjärvi*, vanh. *Sualejjärvi*), siitä Karhijärveen laskeva pieni joki (myös samanniminen talo) Suodenjoki (murt. *Suarejjoki*, vanh. *Sualejjojki*) ja joen suussa Karhijärvessä oleva Suodensaari (murt. *Suarensaari*, vanh. *Sualensaari*) ja Suodenjoen suun lähiselkä Karhijärvessä *Suarenselkä* t. vanh. *Sualenselkä*. Ks. SDESM s. 115. — Edellisestä nimiryvästä ainakin maantieteellisesti hieman erillään, Lavian Myöntäjän kylässä, on *Suarenneva* t. *Sualenneva* -niminen laaja suoalue (oma mp.; Leila Kulmalan nimikokoelmassa on *Suarenneva*-muodon ohella ilmeisesti aivan nuori rinnakkaisasu *Suajanneva*, 1967).

22. Lempäälän Sukkilan kylässä on tähän kuuluva pellon ja maa-alan nimi, josta seudun nimestäjät ovat merkinneet useita murreasuja: (U. Peltoniemi 1929) *Suarompää* ~ *Suarempää* ~ *Suampää*, (Eva Stenij 1954) *Suarimpää*. Aivan ilmeisesti vanhin näistä muodoista on *Suarempää*. Kun nimen määriteosaa ei kielitunne enää ole yhdistänyt *suo*-sanaan, se on ollut altis muunteluille. Tällöin on voinut syntyä myös yks. genet.-alkuinen rinnakkaisasu *Suampää*, joka nimen topografian kannalta on luonteva (pelto sijaitsee suoalueen päässä).

^{5a} Kun kaikki asiakirjojen Suodenojaa koskevat tiedustelut osoittautuivat tuloksettomiksi, pani nimen »löytämiseksi» avustanut Tyrvään sanomien päätoimittaja Antti Prusi lehtensä kyselyn, johon edellä selostetun, samalla ainoan myönteisen vastauksen antoi eläkkeellä oleva emäntä Liisa Laurila (o.s. Haro).

23. Pukkilan ja Myrskylän rajalla *Pöhänsändensaari* 1555 (Jaakko Teitin valitusluettelossa⁶). Suon nimen merkitsin Pukkilan Kanteleen kylästä v. 1962 muodossa *Pyhänsua*. Juhani Silvánin Myrskylän paikannimikokoelmassa se on asussa *Pyhänsua* (1962). Suon keskellä oleva kallio on rajapiste, johon Myrskylän pitäjän hallilalaisien metsät ulottuvat. Mainittakoon, että muutkin Teitin luettelossa mainitut raja-paikat yhä tunnetaan: Teitillä *Hirsikangas*, *Walkiakallio*, nykyään Kanteleen kylän puhekielessä *Hirskankas* ja *Valkeekallio*.

24. Kärkölän Marttilan kylässä pelto *Suolenkotaja* (Sinikka Halme 1957), ison-jaon toimituskirjoissa *Suolenkotanpelto* 1841 (pelto, MHA H 27 8/37). Nimen kuuluminen tähän on epävarmaa, koska sen määriteosa voi olla *suoli*-sanan genetiivikin.

25. *Hetosuojenniemen Jordh* 1488 todennäköisesti Päijänteen lähistöllä (Hausen, *Bidrag* I s. 39).

tie

26. Maskun ja Nousiaisten välillä rajapaikka *Tedensalo* 1404 (jäljennös v. 1731). Ks. Vir. 1951 s. 401.

27. Hausjärven Lavinnon kylässä *Tiedenwelipello*, *Tiedänwelipello* 1783 (Kle-molan ja Mattilan taloille kuulunut pelto, MHA H 18 1/11).

28. Kalvolan Sauvalan kylässä *Tietenväli* 1805 (pelto, MHA H 32 4/36).

29. Vanajan Harvialassa *Tjetenväli* 1798 (MHA H 89 4/22). Nimeä vrt. Vanajan Hattelmalasta merkittyyn, ilmeisesti paljon nuorempaan pellonnimeen *Teittenväli* (P. Kaarela, 1925). *-ten*-loppuisten mon. genetiivien alueesta ks. Kettusen murrekarttaa n:o 78, Uotila, Eräs suomen monikon genetiivin muodostus (SUST LVIII) ja Lindén, KHMÄH I s. 73—74.

30. Sääksmäen Tarttilan ja Mulkuen kylien välissä *teden risti* 1507. Ks. Vir. 1951 s. 401.

työ

31. Nokiassa (ent. Pirkkalassa) ja Ylöjärvellä sijaitsee seuraava Työden-nimiryvä. Nokiassa Kuusiston kulmalla lähellä Hämeenkyrön rajaa on pienehkö joki, jonka nimi eräiden paikkakuntalaisten kielenkäytössä kuuluu *Tyärenoja*, eräiden *Tyäränoja* ja niiden vanhojen, »jokka ällää lällää», *Tyälänoja* (oma mp.). Nimi esiintyy useissa vanhojen asiakirjojen nimimuodoissa, esim. *Tödenojan Sariko* 1675 (Voionmaa, Hämäläinen eräkausi s. 402), *Työdenojan Lefwot*, *Työdenojan perko* 1763 (MHA H 6 14/4), *Työdenäjansuunlahdet* 1768 (MHA H 6 14/5), *Työdenoja* ja *Työdenojanylinenijylhä* 1771 (MHA H 5 8/15). Työdenoja laskee Hämeenkyrön ja Ylöjärven rajalla jälkimmäisen pitäjän puolella (Metsäkylässä) olevaan Työläjärveen, joita on oikeastaan kaksikin, *Iso Työläjärvi* ja *Vähä Työläjärvi*. Isonjaon karttaselityksissä on esim. seuraavia kirjoitustapoja: *Isä* ja *Wähä Työdejerwi* 1765 (MHA H 8 15/1),

⁶ Todistuskappaleita Suomen historiaan V s. 242.

Työdänjärvi, Vähä Työdän Iärvi 1792 (MHA A 17 15/11—12), *Työlöjärvi, Vähä Työlöjärvi* 1844 (MHA A 17 26/5—6) ja vielä Työlöjärven itärannalla oleva rajamerkki *Työdän kivi pyki* 1792 (MHA A 17 15/12).

32. Viljakkalan Karhen kulmalla, likellä Ylöjärven rajaa, runsaasti pari peninkulmaa Nokian ja Ylöjärven Työden-nimirypäästä sijaitsee Työlöjärvi, jonka määriteosa on isonjaon kartoissa 1700-luvun lopulla kirjoitettu *Työden-*, *Työdön-* ja *Työlö-*alkua osoittavina. Ks. LYSMÄH I s. 96—97.

33. Pälkäneen Töyräniemen talon (nyk. kylän) vanhimmat, 1500-luvulta olevat kirjoitustavat viittaavat selvästi varhaisasuun **Työdenniemi*. 1600-luvulle tultaessa yksikkövirtaloon perustuva mon. genetiivi väistyi, ja asiakirjoissa tapaa sellaisia muotoja kuin *Töijdeniemi* 1619, *Töydhenniemi* 1634, *Töydenniemi* 1736—1742. Viimeksi mainittu muoto on ollut virallisessa käytössä vielä hyvin myöhään Töyräniemen rinnalla. Nimen vanhoista kirjoitustavoista ja muutosten syistä ks. Vir. 1951 s. 402.

34. Sysmästä on useita jo 1400-luvulla mainittuja paikannimiä, joiden määriteosan kirjoitustavat viittaavat **Työden*-alkuun, esim. *Tödensalo* (nyk. *Töijensalo*), *Työdenlamminkolu* (vrt. nyk. *Työlampi*), *Tödensaari*. Ks. Vir. 1951 s. 403.

35. Lapväärtin pitäjässä *Töden Jerfvi* 1712. Ks. Vir. 1951 s. 402.

vu

36. Hauhon Roineen jatkeen, Sappeenjärven, ja Luopioisten Vihajärven (murt. *Vihhaajjärvi*) välinen virta Vihavuosi (kuten nimi näkyy nykyään olevan kartoissa) ja lähistöllä Hauhon puolella sijaitseva kylä Vihavuosi t. Vihavuori. Nimirypään tiettävästi vanhin kirjallinen maininta on *Wianuuos koski* 1484, siis Vihanvuonkoski. Sen käsityksen mukaan, jota olen SDESM s. 72—75 perustellut, yksikön gen.-muotoisen määriteosan (*Vihanvuon*) ohessa saattoi olla monikon gen.-muotoinen (**Vihanvuoden*). Jälkimmäinen on seudun topografian kannalta luonnollinen, sillä kyseinen n. kilometrin pituinen virta koostuu useista peräkkäisistä vuolteista. Nykyiset nominatiivit Vihavuosi ja Vihavuori ovat kehittyneet yksikön genetiiviksi tajutun **Viha(n)vuode-n* -muodon pohjalta, edellinen jo melko varhain (*Wihavuosi* 1685), jälkimmäinen hyvin myöhään (abstrahointi *vuori*-sanaan on käynyt mahdolliseksi vasta sen jälkeen kun δ :n edustajan l :n rinnalle alkoi seudun murteessa tunkeutua r).

37. Iitin pitäjässä oleva Vuolenkoski (murt. *Vuälenskoski*), jonka kautta Konnivesi purkautuu Kymijokeen. Kosken partaalle on varhain syntynyt samanniminen kylä.⁷ Nimi on 1400-luvulta lähtien kirjoitettu Vuolenkoski-asuun viittaavissa muodoissa, ks. SDESM s. 58—59. Nimen määriteosa selittyy luontevimmin *vu*-sanan yksikkövirtaloon perustuvaksi mon. genetiivin muodoksi: < **vuoden*. Se että nimen vanhimmissakin asiakirjamuodoissa on *-l-*, sopii hyvin siihen hämäläisen l :n iästä esittämäni käsitykseen, johon monet muutkin seikat viittaavat, nim. että

⁷ Aimo Halila, Iitin historia s. 49.

»1200-lukua myöhemmäksi dentaalispirantin muuttumista *l*:ksi ei missään tapauksessa voida ajoittaa; luultavaa on, että se on jo tätäkin ajankohtaa melkoisesti varhaisempi» (mts. 213).

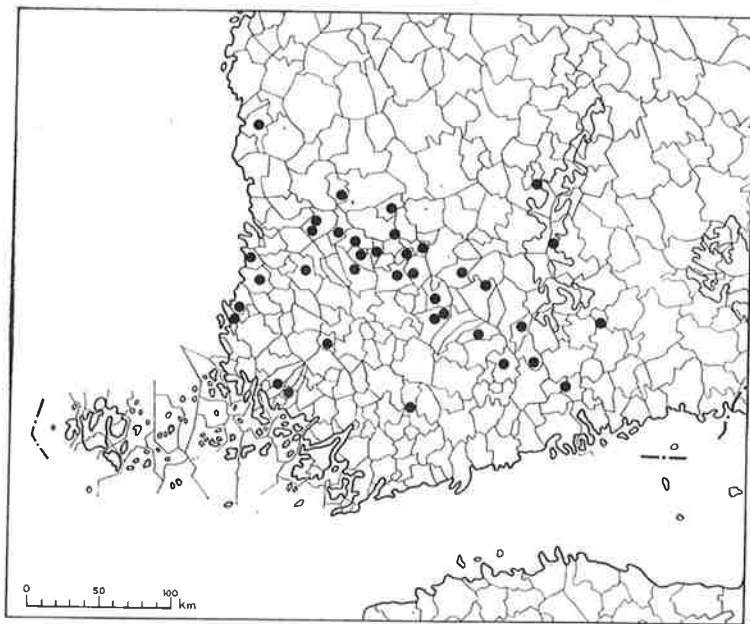
Sen selityksen johdosta, että mainituissa Hauhon ja Iitin nimissä olisi edellytettävä *vuo*-sanana yksikkövirtaloista mon. genetiiviä, on syytä huomauttaa, että vaikka appellatiivi *vuo* kansankielessä nykyään rajoittunee vain Kokemäenjoen alajuoksun murteista merkittyyn yhdysadverbiin *alavuota* 'myötävirtaan' (ks. SDESM s. 58, viite 1), se kyllä aikaisemmin on ollut laajalti käytännössä. Tämän osoittavat eräät paikannimet ja vanha kirjakieli.⁸

Paikannimistä *vuo*-appellatiivi on ensinnäkin muutamissa (ei kuitenkaan kaikissa) *Vuo*-alkuisissa nimissä (esim. Muolaan Vuosalmi, samoin Vuoksi). Mutta näiden lisäksi sana sisältyy joihinkin *Voi*-alkuisiin (*vuo* + *i*-suffiksi).⁹ Viimeksi mainituista sopii tässä mainita vajaan 4 pnk:n päässä Iitin Vuolenkoskesta sijaitseva Voikoski, jonka kautta pohjoisesta Mäntyharjun Sarkavedestä tulevat vedet purkautuvat suureen Vuohijärveen, ehkä myös Kuusankoskella ollut *Voijärvi*-niminen, nyttemmin kuivattu järvi (Kaisa Kuusinen 1954).

Vanhan kirjakielen sanakirjan kokoelmien perusteella *vuo* ei ole ollut vanhassa kirjasuomessa tavallinen sana, mutta muutamia esiintymiä on jo Westhin tekstistä ja Upsalan koodeksista (Cod. B 28) alkaen: (Westhin tekstin rukouksessa lasta kas-tettaessa) *Nijn catzo nyt laupialisesta tämän sinun paluelias tyghii ja anna hänelle yxi oijckii usco ja wdista händä hengesä tämän teruelisen w o o n cautta* (SKM I s. 13), vrt. Agricolalla (III s. 7): *temen teruelisen W i r d h a n cautta* | (Upsalan koodeksissa) *teit Jordanin ia caicki wædhet ydhexi teruelisexi v o o x i, ia säätit casten iosa synnit Jesusen nimen poispestät*. Agricolalta ei *vuo*-sanaa ole tavattu. Vuoden 1642 Raamatussa se on ainakin kahdesti, nim.: (Luukk. 6: 48) *Cosca sijs w u o tuli, ja wirta sysäis sitä huonetta, ei woinut händä lijcutta: sillä se oli perustettu callion päälle*, samoin vuosien 1685, 1758 ja 1776 raamatunpainosten vastaavassa kohdassa *wuo*, mutta Agrico-

⁸ Lähisukukielistä *vuo*-sanana vastine virossa. Saaresten sanakirjassa (EKMS 4 s. 583) on *voog* '(vee) vool, voolukoht' -hakusanan kohdalla myös *voo* Harjumaalta. Wiedemanillakin on *voo* 'Strömung, Wellengang', jota valaisevasta esimerkistä näkyy, että sitä käytetään yhdysadverbeissa *püstwood* 'vastavirtaa' ja *kihtwood* 'myötävirtaa' (huom. että ainoa suomen nykymurteista merkitty *vuo*-appellatiivin käyttötapa on juuri yhdysadverbi *alavuota*). Wiedemann ei mainitse *voo*-tietojen saantipaikkaa, mutta siitä päätellen, että hän on merkinnyt *kihtwood*-adverbin alkuosan *kihtu* 'mitten durch' Saarenmaalta ja sen yhteyteen kuuluvan *kihta*, *kihtu* 'schräg, diagonal' -sanana saarten murteista, kyseiset adverbit lienevät länsi- tai luoteisvirossa. Virun *voo*-sanana vanhin esiintymä saksalais-virolaisessa sanaluettelossa, jossa saksan Welle-sanana virolaisiksi vastineiksi mainitaan *lahn* ja *voh*, ts. *laine* ja *voo* (s. 466). — Niinkuin prof. Julius Mägiste on minulle huomauttanut, myös virossa *voog*, gen. *voo* todennäköisesti kuuluu sitä vanhemman *voo*-sanana yhteyteen eikä siis liene alasaksalainen laina, mihin joskus on viitattu mm. siten, että se on saksannettu Woge-sanalla, esim. Thor Helle (Kurzgefasste Anweisung zur Ehstnischen Sprache, Halle 1732, s. 211): *wee-woog* 'Wasserwoge'.

⁹ *Vuo* ~ *Voi*-suhdetta vrt. *Puu* ~ *Pui*-nimiin, joita jälkimmäisiäkin on Suomen nimistössä koko joukko, esim. *Puialho* (Nurmijärvi, Armi Viita 1960), *Puihuhtainneva* (Kuru, S. Penttilä 1961), *Puikorpi* (E. J. Chydenius, Laihian pitäjän paikannimet v. 1880 s. 524), *Puirata* (useilla paikkakunnilla, ks. SDESM s. 44—47), *Puisaari* (Alavus, Pirkko Saari 1955), *Puisaar* (Kuusankoski, Kaarina Tommola 1954), *Puisato* (Ti. Koski, E. A. Virtanen 1918).

Yllä olevaan karttaan on merkitty ne tekstissä mainitut Suodenniemi-tyyppiset nimet ja nimiryppäät, jotka ovat olleet paikannettavissa.

lalla (II s. 183) toisin: *Coska sis loodhe tule* | (Ps. 69) — — *Ettei w u o minua upotais, ja sywydet minua lainois, eikä caiwon suu suljetais minun päälleni; w u o* on tässä kohden myös vuosien 1685, 1758 ja 1776 painoksissa. 1700-luvunkin kirjakielessä sana on, VKK:n poimintojen mukaan, harvinainen. Wegeliuksen postillan I osassa (ilm. 1747) s. 504 on: *nijn wähän cuin Tuuli taita Meresä estä merenaallot ja w u o n eli cuohumisen, mutta paljon enemmän sen yllyttä ja wielä suuremmaxi teke ja saatta*. Toinen esimerkki on Abraham Achreniuksen runosta (vuodelta 1756): *Se tutkimatoin wirran w u o Nyt myöskin waiwan uuden tuo* (»Lisabonin Maanjäristyksen Ajanmerkeist. Kaxi wastudest syyskuusa lisättyä wirttä»). Vuosien 1758 ja 1776 raamatunpainoksissa *w u o* esiintyy muutaman kerran. — Sanan tuntee myös Jusleniuksen sanakirja merkityksessä 'flumen, fluxus aquæ; ström, streka», samoin Ganander.

Edellä olevaa luetteloa täydennettäessä olisi pidettävä silmällä myös sellaisia yhdysperäisiä paikannimiä, joiden määreosa *m u i s t u t t a* *Maalen-* t. *Maaren-*, *Puulen-* t. *Puuren-*, *Pyülen-* t. *Pyüren-*, *Päülen-* t. *Päären-*, *Suolen-* t. *Suoren-*, *Tielen-* t. *Tieren-*, *Työlen-* t. *Työren-* ja *Vuolen-* t. *Vuoren-*alkuja, koska sen jälkeen kun yksitavuisien substantiivien mon. genetiivit siirtyivät toiseen tyyppiin, paikannimiin arkaistisiksi jääneet yksikkövärtaloiset muodot olivat alttiita muutoksille, kuten näkyy (esim.

**Pyödeniemi* → *Pyylöniemi*, **Suodensaari* → *Suonisaari*, **Työdenjärvi* → *Työlöjärvi*, **Työdeniemi* → *Töyräniemi*). Täältä kannalta tarkkailtavia nimiä olisivat vielä esim. *Maali-* ja *Suoli-*alkuiset¹⁰ (kenties *Suola-*alkuisetkin¹¹), joista joidenkin liittäminen *maali*, *suoli* (t. *suola*) -sanoihin voi olla myöhistä.¹²

Suodenniemi-tyyppin iän selvittelyssä on otettava huomioon myös yksitavuisten nominien yksikkövartaloon perustuvan mon. genetiivin edustus vanhassa kirjakielessä. Virittäjän artikkelissa olen maininnut, että Agricolalla on laskelmieni mukaan kaikkiaan 22 **maaden*-tyyppistä esiintymää, kun taas **maidēn*-tyyppisiä yhteensä 157 eli n. 88 %, ja että Upsalan evankeliumikirjan kaikki neljä yksitavuisen sanan mon. genetiivin tapausta ovat yksikkövartalon kannalla. Edellisten lisäksi on vanhassa kirjasuomessa vielä Ljungo Tuomaanpojan maanlainsuomennoksessa (v. 1602) kaksi yksikkövartaloista genetiiviä: *Swrinbain syyden menoisa* (Laguksen editio s. 15), *ne pitä sinne tuleman 14 lähimmäisten ö d h e n sisälle* (s. 206).¹³

Yksitavuisten nominien yksikkövartaloon perustuva mon. genetiivi ei enää valitse missään suomen murteessa. Kuvaa hieman hämmentää muutama yksityistapaus. Yhden sellaisen mainitsee Knut Cannelin Peräpohjolan murteiden Kemijoen murreryhmästä. C:n mukaan tuossa murteistossa on yksitavuisissa vartaloissa mon. genetiivillä »tavallisimpana päätteenä -*tten*, esim. *suitten*, *maitten*, *puitten*, *näitten*. Joskus kuulee päätettä -*ten*:kin käytettävän, jolloin *t* siinä pehmenee, esim. *muijen*, *nuijen* (noiden). Kerran kuulemassani sananmuodossa *tiejen* (teiden) on pääte -*ten* liitetty yksikölliseen vartaloon.» (Tutkimus Kemin kielimurteesta s. 59). Tälle kerran

¹⁰ Dentaalispirantti-tutkimuksessani s. 120 olen verrannut Karkun ns. Salokunnan puolelta 1793 kirjattua niitynimeä *Suolennittu* (Suikin talon maalla, MHA A 28 2/5) Suomen-alkuisiin nimiin, jolloin siis nimen määriteosa selittyisi Karkun murteen aikaisemman ($\delta >$) *l*-kannan pohjalta (samoin kuin Karkun *Hiilen-* ja *Kolis-*alkuiset paikannimet). Samassa asiakirjassa on Suikin talon maalta myös niityn nimi *Suoli*. Nykyään ei nimeä paikkakunnalla enää tavattane (ainakaan kylässä syntyneet lähdemieheni eivät sitä tunteneet). Kun lisäksi tiedetään, että moniin pitkien ja kapeiden niittyjen nimiin sisältyy sana *suoli*, olen varmuuden vuoksi jättänyt kyseisen *Suolennittu*-esiintymän pois Suodenniemi-tyyppisten nimien luettelosta ja kartasta, sillä näyttää olevan mahdollista sanoa, onko määriteosa analysoitava (*suo*:) pl. gen. *suolen* vai (*suoli*:) sg. gen. *suolen*.

¹¹ *Suola*-nimistä tulee mieleen Urjalan Salmen kylästä ent. torpan nimi *Sualaniemi*; torppa on sijainnut soiden keskellä. Onko nimen määriteosa ollut aikaisemmin *Suolen-*, josta sitten kansanetymologisesti *Suola-*? — Samasta Urjalan Salmin kylästä on muuten isonjaon toimituskirjoissa niityn ja pellon nimi Soidenväli, joka 1798 on kirjoitettu eri tavoin: *Sojdenväli* (MHA H 83 6/18, 20), *Sojdenväliperko* (MHA H 83 6/18) ja *Sojdonväli* (MHA H 83 6/18—20), *Säjdonväli* (MHA H 83 6/18). Nimeä ei ole SN:n Urjalan paikannimikokoelmassa, mutta muuan paikkakuntalainen tiesi Salmin kylän nyk. Lähdin talon mailla Takasuon ja Uutisjärven välisestä alueesta ennen käytetyn nimeä *Soitteväli* (kandidaattien Jorma Rekusen ja Jaakko Yli-Paavolan minulle hankkima tieto).

¹² Ehkä tässä mielessä olisi tutkittava myös Länsi-Suomen Vuoli-alkuiset nimet. Esim. Hauhon Vuolijoki (murt. *Vualijoki*, harv. *Vualio*), Eteläistenjärvestä Hauhonselkään laskeva, paikoin hyvin vuolas joki, saattaisi olla alk. Vuolenjoki, jonka nimen alkuosaksi on tästä muodosta abstrahoitu nominatiivi Vuoli-. Ajatusta tukee se, että Eteläistenjärven pohjoisrannalla (lähellä sitä kohtaa, josta Vuolijoki lähtee) on ollut *Voisaari* (järven madalluttua saarta ei enää ole; Arja Suomi 1968); selitysmahdollisuuteen vrt. suhdetta Vuolenkoski ~ Voikoski, josta edellä 37. paikannimen kohdalla.

¹³ Muodot on maininnut Matti Pääkkönen lisensiaatintutkimuksessaan »Oulun seudun murteen äännehistoria I» s. 208 (Helsingin yliopiston Suomen kielen laitoksessa).

kuullulle muodolle en ole löytänyt vahvistusta Sanakirjasäätiön eikä Muoto-opin arkiston Kemijokivarren tiedoista. Sen faktisuutta ei silti ole aihetta epäillä. Toisen tieto (siitä on maist. Heikki Paunonen minulle huomauttanut) on Kalajoen murteesta. Raimo Jussilan v. 1969 tekemissä muoto-opillisen aineksen muistiinpanoissa on Kalajoelta enimmäkseen seuraavanlaisia yksitavuisten substantiivien mon. genetiivejä: *puhettöinen* 'puhdetöiden', *jäinellähöj jäläkiin*, *teiner risteysesä*, *häinej jäläkiin*, *kannateppuinem päälle*, *muinen rukkejahan*, *muinnen* 'muiden', *niinen*, *niinnen* 'niiden', *joienki* 'joidenkin', mutta näiden lisäksi: *siinäki om mur rakentama huones siinä tienner risteysesä* ja *se on tienner risteysesä se ossuuskauppa*. Kolmas esimerkki on Paavo Suihkosen juuri valmistuneessa lisensiaatintutkimuksessa »Reisjärven ja Haapajärven murteen astevaihtelu». Suihkonen mainitsee s. 271 kirjanneensa Sievin murteesta, jossa tav. on tyyppi *puinen* ~ *puitten*, yhden yksikkö-vartaloon perustuvan mon. genetiivin: *kovimpain työjen aikana*.

Miten nämä yksinäiset merkinnät selittyvät? Tuskin on syytä kokonaan torjua sitä mahdollisuutta, että mainitut Kemijokivarren *tiejen* ja Kalajoen *tiennen* (edellisiä paljon epävarmemmin Sievin *työjen*) voisivat olla vanhan muodostustavan jäännettä, vrt. myös edellä Ljungo Tuomaanpojan kielestä mainittuihin tapauksiin *syiden* ja *öödhen*.

Sen sijaan ei reliktiin mahdollisuutta ole nähdäkseni otettava lukuun Pirkko Kallion 1969 Teiskosta merkitsemässä ainoalaatuisessa esimerkissä *jäättien aikana* (MA), joka varmaankin on yksilöllinen, nähtävästi satunnainen muodoste siitäkin päätellen, etteivät aikaisemmat Teiskon murteen muistiinpanijat ole tämäntyyppistä muotoa kuulleet.

Edellisten lisäksi kannattanee vielä huomauttaa parista mon. genetiivistä. Yksikkömuodon ja monikon paikallinen kontaminaatio on se *tieinmen*, jota Jällivaaran Kurra-vaarassa Airilalle »ilmoitettiin ennen käytetyn» (ToM s. 167). Tähän voidaan verrata muita juuri Jällivaaran murteista tavattuja triftongitapauksia: yks. nom. *tuoi* (~ *tuo*, *toi*), mon. nom. *nuoi* ~ *nuoit* (~ *nuo*, *nuot*, *noit*), mon. part. *nuoita* (~ *noita*), *vyöitä* 'öitä', imperf. *mie juoin*, *lyöin*, *syöin*, *tuoin*, *viein*, *sie juoit* jne. (Kurt Franzénin 1968 ja 1969 tekemistä nauhoitteista ja muista muistiinpanoista); ks. myös Airilan esimerkkejä Moskijärven, Auvakon ja Soutojärven murteista (ToM s. 29). Etelä-Pohjanmaan murteesta merkitty *nuoren t. nuaren* (Erkki Almborg, Suomi II: 8 s. 123; T. G. Aminoff, Suomi II: 9 s. 273; Virtaranta, LYSMÄH II s. 413) taas liittyy samavartaloisena *nuo*-pronominin taivutuskaavaan (*nuo*, *-ta*, *-s*, *-sta*, *-hin* jne.).

Mainitussa Virittäjän artikkelissa olen esittänyt *maade*, *soode*-tyypin levikin viron murteissa (Saaresten mukaan) sekä sen käytön vanhassa kirjavirossa (Saaresten ja Mägisten mukaan). Olisi odotuksenmukaista, että tyyppiä tavattaisiin myös virolaisten paikannimien määriteosassa, jonka genetiivialkuisuus ei Viron nimistössä ole harvinaista. Kirjallisuudesta olen löytänyt vain kaksi tähän kuuluvaa Viron nimeä. Yksi tällainen on Kettusen teoksessa Etymologische Untersuchung über estnische Ortsnamen (s. 141): *Soodesauna*, jonka rinnalla Kettunen mainitsee yksikkömuotoisen *Soosauna* (molemmat Harjumaalta). Toisen esittää Saareste Kaunis

emakeel -teoksessaan (s. 70): *Soeva* < **Soodevahe* (Saarestelta huomaamansa nimen selityksen mainitsee Kettunenkin, mts. 259, kysymysmerkillä varustettuna). Mutta Viron Tiedekatemian Kielen ja kirjallisuuden instituutin paikannimiarkistossa on tätä ainesta paljon runsaammin. Arkiston johtaja Valdek Pall on minulle poiminut seuraavat nimet: *Maadelõp* (niitty) Jaani Saarenmaa), *Maadenüdu metsad* Mustjala (Saarenmaa), *Maadevahe* (~ *Moõdevahe*) *jegi* Põide (Hiidenmaa), *Soodevahe* (kylä ja talo) Jüri (Harjumaa), *Soodevahe mets* Kaarma (Saarenmaa), *Tiede-vahe* (talo) Jõhvi (Virumaa), *Tièdeleõpe* (talo) Kuusalu (Harjumaa), *Teevelahkme mäci* Kose (Harjumaa); vrt. Setumaalla tavattaviin nimiin *Tejelahkme* (pelto) ja *Tejveahtje* (niitty). Samalla hän huomauttaa, että »toodud nimed näivad olevat suhteliselt hilised», ja edelleen: »Muidugi on neid rohkem kui järgnevas [ts. edellä olevassa] loetus toodud, kuid a) meie kohanimekogud pole täielikud; b) nad pole küllalt süstematiseeritud; c) eesti kohanimed on võinud lüheneda sel määral, et pahatihti ei oska tänäpäeva kuju järgi arvata nende võimalikku lähtekohta».¹⁴

Länsi-Suomessa jäänteentuonteisena tavattava Suodenniemi-tyyppinen nimistö ja edellä mainitut samantyyppiset Viron nimet osoittavat, että kysymyksessä on vanha suomalais- (tai hämäläis-) virolainen nimityyppi. Edellytykset sen syntymiseen ovat olleet jo siinä myöhäiskantasuomen haarassa, josta ovat lähteneet liivi, viro ja länsisuomi, ts. kielimuodot, joissa tavataan (liivissä ja virossa) tai on tavattu (suomessa) yksitavuisten nominien yksikkövirtaloon perustuvaa mon. genetiiviä.

Länsisuomalaisella maaperällä Suodenniemi-tyyppi varmaankin oli produktiivinen vielä keskiajalla, mutta alkoi sitten väistyä. Väistyminen aiheutui kaikkien muiden obliikvisijojen *i*-virtaloiisuudesta (**maa-dēn*, mutta *mai-ta*, *mai-ssa*, *mai-lla* jne.). *i*:llistä virtaloa vastaan genetiivi **maaden* ei pystynyt pitämään puoliaan, nähtävästi sangen pienen käyttötaajuuden vuoksi.¹⁵

Mutta kyseisen muotokategorian kehitys ei ole kaikissa länsimurteissa pysähtynyt **maiden*-tyyppiin, vaan lounaismurteissa, suurimmassa osassa hämäläismurteita ja enimmäkseen Peräpohjolan murteissa on konsonanttivartaloisten mon. genetiivien

¹⁴ Kirjeessä 27. 4. 1970.

¹⁵ Sitä, miten vähäistä yksitavuisten substantiivien mon. genetiivien käyttö todella on juoksevassa puheessa, valaisee seuraava hämäläisestä puhkielestä oleva esimerkki: Hämeen kansa muistele -teoksen sivuilla 26—325 (tästä tekstimäärästä olen tehnyt muitakin frekvenssilaskelmia, ks. Acta Universitatis Tampereensis ser. A vol. 26 s. 238—256) on yksitavuisten substantiivien mon. genetiiveistä vain 3 esiintymää. On syytä huomauttaa siitäkin, että koko mon. genetiivin muotokategoria on puheessa verrattain vähäkäyttöinen. Esim. kyseisissä hämäläisteksteissä, joissa sanojen luku on arvioitu 83 745:ksi, monikon genetiivejä on ainoastaan 254 kpl, siis n. 0,3 % (näistä konsonanttivartaloisia — *miästen*, *toisten*, *sullen*, *ihmisten*, *Kuhmosten* jne. — yht. 54 kpl). Artikkelissaan »Voidaanko monikon genetiivin monimuotoisuutta supistaa?» Nirvi huomauttaa (Vir. 1945 s. 480, viite 1), että »tieteellisessä kirjallisuudessa [monikon] genetiivit ovat sivumäärään verraten huomattavasti lukuisampia kuin kaunokirjallisuudessa». Esimerkkeinä hän mainitsee mm. seuraavat mon. genetiivien esiintymäluvut: Järnefeltin »Vanhempieni romaanin» 100 sivulla 172 kpl, kun taas Harvan »Mordvalaisten uskonnon» 100 sivulla peräti 532 kpl, ja Seppäsen »Synnin miilun» 75 sivulla 92 kpl, kun sen sijaan Tarkiaisen tieteellisen tekstin 75 sivulla 313 kpl. HKM:n 300 sivusta tehdyt laskelmat näyttävät, että mon. genetiivit ovat vapaassa puheessa vieläkin harvinaisempia kuin kaunokirjallisuuden kielessä.

mallin (*vetten, estetten*) mukainen *maitten*¹⁶, joka edelleen näyttää valtaavan alaa (ks. (LYSMÄH I s. 150—151). Syy siihen, ettei **maidēn*-tyyppi (enempää kuin alkuperäisen tai supistumatietä syntyneen sivupainollisen tavun diftongin jälkeinen **den-*genetiivikään, ts. tyypit *harakoiden, lampaiden, esteiden, kirveiden* ym.) ole mon. genetiivin avarassa ja monimuotoisessa kentässä kaikkialla säilynyt, lience — ainakin osaksi — sen vähäkäyttöisyys juoksevassa puheessa.

Myös kehityksestä *maidēn* → *maitten* ovat paikannimet voineet jäädä syrjään. Esim. vanhan Sastamalan alueen (Tyrvää, Kiikka, Kiikoinen, Karkku, Suoniemi, Suodenniemi ja Lavia) ja Pirkkalan (nyk. Nokia ja Pirkkala) kansankieli on nykyään *maitten*-genetiivin kannalla, mutta siitä huolimatta joissakin nimissä vielä on säilynyt aikaisempi genetiivityyppi. Sellaisia ovat esim. Tyrvään Evonkylässä ja Isojärvenkylässä olevan pellon nimi *Mairenalusta* (oma mp.), joka isonjaon karttaselityksessä on kirjoitettu *Maidenalunen* 1782 (MHA A 28 8/17—18), ja Pirkkalassa entisen pellon (nyk. metsää) nimi *Soirensyrän* (oma mp.), isonjaon toimituskirjoissa *Soidensydän* 1760, 1768 (MHA H 5 1/20, H 7 25/1). On ilmeistä, ettei *maitten, soitten*-tyyppi ollut vallitseva vanhan Sastamalan murteessa ainakaan vielä 1700-luvulla. Siihen viittaa myös nähtävästi isonvihan tapahtumiin palautuvan saarennimen asiakirjamuoto Suoniemeltä: *Sadan lieuka-luiden-Saari* 1770 (MHA A 27 9/4)¹⁷, nyk. tavallisesti *Saralleukaluut*; vrt. myös Karkun Palvalasta isonjaon karttaselityksiin merkitty *Soidenperä* 1791 (MHA A 27 5/18). — Edellisten kaltainen esimerkki voidaan mainita myös Sääksmäestä. Pitäjän nykymurteessa yksitavuisten substantiivien mon. genetiivit ovat säännöllisesti *maitten, soitten* jne., mutta aikaisemman tyyppin on säilyttänyt pn. *Soilenkuru* (suo ja oja Mustilahden kylässä, Terttu Rautalin 1954), jossa on toinenkin arkaismi, nim. *δ:n* edustaja *l* (siitä SDESM s. 101). Isonjaon toimituskirjoissa on Sääksmäestä ainakin kaksi tähän kuuluvaa nimeä: *Maidenalusta* 1773 (suoalue Huittulan, Liuttulan ja Annilan kylissä; MHA H 73 1/15, 1/19) ja *Tejdenvälimaa* 1818 (MHA H 74 4/24).

Hämäläismurteiden nykyisellä *maitten, soitten*-genetiivin alueella tavataan kyllä myös tämän nopeasti alaa valtaavan tyyppin mukaisia nimiä, nähtävästi enimmäkseen nuoria, esim. Huittisista *Soitteväli* (pelto Loiman kylässä; O. J. Tuohiniemi 1938), Laviasta *Teitteväli* (Riihon kylässä pelto, jota kaksi tietä ja laskuoja rajoittavat; Tytti Silvola 1958), Tammelasta *Hirvelluittenkallio* (Perttulan kylässä; T. Mäkinen 1929), Vesilahdessa *Teitteväli* (pelto Narvan kylässä; S. I. Söyrinki 1911) ja Hauholta *Teitteväli* (pelto Hyömäen kylässä; V. Nissilä 1956), mihin vrt. niin ikään Hauholta nimeä *Teileväli* (pelto Ilmoilan kylässä; V. Nissilä 1953). Mainituista pitäjistä on poiminnoissani vain yksi esiintymä 1700-luvulta, nim. Vesilahdesta *Soitten Sydän* 1783 (niitty, MHA H 84 1/14), joka on merkki *soitten*-tyypin tulosta paikkakunnan kansankieleen mutta joka ei vielä todista Vesilahden murteen jo tuolloin kokonaan siirtyneen *soitten*-tyypin kannalle (ks. LYSMÄH I s. 151).

¹⁶ Tyyppin levikistä ks. Kettusen murrekarttaa n:o 78, jonka pienehköt epätarkkuudet eivät yleiskuvaa muuta.

¹⁷ Ojansuun mukaan, Suomalaista paikannimitutkimusta I s. 203.

Über Ortsnamen vom Typ Suodenniemi

VON PERTTI VIRTARANTA

Verf. behandelt den in Finnland in zusammengesetzten Namen begegnenden Ortsnamentypus, dessen erste Komponente gebildet ist durch einen auf dem Singularstamm eines einsilbigen Substantivs beruhenden Genitiv Plural, z.B. **Suo-öen + niemi* ('der Sümpfe' + 'Landzunge'). Der Gen.Pl. solcher einsilbiger Substantive wird im Finnischen (sowohl in der Schriftsprache als auch in den Dialekten) heute vom Pluralstamm ausgehend gebildet: *soi + -den* od. *-iten* (dial. ausserdem *soi-ren, soi-len, soi-jen, soi-hen*). In dem Aufsatz werden insgesamt 37 westfinnische Ortsnamen aufgezählt, deren Bestimmungsteil ein auf dem Singularstamm aufbauender Gen.Pl. ist oder sein kann. Diese Ortsnamen sind auf der beigefügten Karte eingetragen. Nachdem der Gen.Pl. einsilbiger Substantive zu einem anderen Typ überging, waren die in Ortsnamen als Archaismen erhaltenen Formen mit Singularstamm verschiedensten, z.B. volksetymologischen Veränderungen ausgesetzt, da das Sprachgefühl ihre Herkunft nicht mehr erfasste. So wurde z.B. aus dem Namen **Suo-öensaari* in Mellilä (Niedersatakunta) (die erste Komponente ist der Gen.Pl. von *suo* 'Sumpf') *Suonisaari* ('Aderinsel') und das in Häme in Pälkäne liegende **Työönniemi* (der erste Teil des Wortes ist der Gen.Pl. von *työ* 'Arbeit') entwickelte sich über verschiedene andere Formen zu dem heute offiziellen *Töyräniemi* (*töyrä* 'Anhöhe, kleiner Hügel', *niemi* 'Halbinsel, Landzunge').

Die behandelte Bildungsweise des Gen.Pl. von einsilbigen Substantiven ist im Livischen und in der estnischen Schriftsprache bekannt sowie in einem grossen Teil der estnischen Dialekte (estn. *soode, maade, puude* 'der Sümpfe, der Länder, der Bäume'). Auch im estnischen Ortsnamengut ist die Form

nicht unbekannt; Verf. fand zwar in der Literatur nur zwei hierhergehörende Beispiele, *Soodesauna* und *Soeva*, wozu letzterer Name nach Saareste auf die frühere Form **Soodevahe* ('Zwischenraum der Sümpfe') zurückgeht, ausserdem aber sind aus dem estnischen Namenarchiv (Tallin) an zehn weitere Namen dieses Typs bekannt.

Die in Westfinnland und Estland begegnenden Namen vom Typ Suodenniemi beweisen, dass es sich um einen alten finnisch-estnischen Namentypus handelt. Die Voraussetzungen für die Entstehung des Typs lagen bereits in jenem westlichen Zweig des Spätfinnischen, von dem das Livische, Estnische und Westfinnische ausgegangen sind, jene Sprachformen also, in denen ein vom Singularstamm einsilbiger Substantive gebildeter Gen.Pl. vorkommt (Liv., Estn.) oder vorkam (fi. Westdial.).

In Westfinnland war der Typus Suodenniemi sicher noch im Mittelalter produktiv; das kann u.a. daraus gefolgert werden, dass noch im alten Schriftfinnisch (vor allem bei Agricola) derartige Genitivbildungen begegnen. Durch den *i*-Stamm aller anderen obliquen Kasus wurde dieser Typus allmählich verdrängt (der Gen.Pl. **maa-öen* stand also gegen z.B. den Part.Pl. *mai-ta*, den Iness. Pl. *mai-ssa*, den Adess. Pl. *mai-lla*). Da das Finnische nur ca. 20 einsilbige Substantive hat, konnte sich der Typus **maa-öen* gegen den Stamm mit *i* nicht behaupten.

Die Vereinheitlichung der diesbezüglichen Formkategorie geht im Finnischen weiter: die westfinnischen pluralischen Genitivformen *mairen, mailen* sind vielerorts im Schwinden begriffen; ersetzt werden sie durch *mailten*, dessen Endung *-ten* aus dem Gen.Pl. der konsonantstämmigen Nomina stammt.